

Ulkoasiainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle virallisten työntekijöiden huollettavien ansiotyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja laiksi ulkomaalaislain 81 a ja 81 b §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle virallisten työntekijöiden huollettavien ansiotyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja laiksi ulkomaalaislain 81 a ja 81 b §:n muuttamisesta (HE 155/2025 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikönpäällikkö Maria Guseff, ulkoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Annika Naskila, ulkoministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välisen sopimuksen virallisten työntekijöiden huollettavien ansiotyöstä sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi ulkomaalaislakia.

Sopimuksen on tarkoitus mahdollistaa vastavuoroisesti osapuolten virallisiin tehtäviin toistensa alueella määrättyjen virallisten työntekijöiden huollettavien työskentely ilman diplomaattistatuksesta, immunitetista ja oleskeluun liittyvistä erioikeuksista ja vapauksista luopumista. Virallisilla työntekijöillä tarkoitetaan sopimuksen mukaan yhtäältä diplomaattisten tai konsuliedustojen henkilöstöä sekä kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston henkilöstöä sekä toisaalta muuta sellaista henkilöstöä, jotka toimivat sellaisissa virallisissa tehtävissä, joissa heihin sovelletaan Naton henkilöstön tai joukkojen asemaa koskevia sopimuksia.

Useissa maissa edustustojen henkilökunnan perheenjäsenten työskentely on periaatteessa mahdollista, mutta työllistymisen edellytyksenä on diplomaattistatuksesta ja immunitetista

Valiokunnan mietintö UaVM 8/2025 vp

luopuminen, jollei työnteon ehdoista tehdä erillistä niin kutsuttua perhe- ja puolisosopimusta hallitusten välillä. Nykyinen Suomen ja Yhdysvaltojen välinen perhe- ja puolisosopimus ei perinteisten perhe- ja puolisosopimusten tavoin mahdollista Naton tehtävissä taikka esimerkiksi kansallisissa yhteysupseerin tehtävissä Yhdysvalloissa työskentelevän Puolustusvoimien henkilöstön perheenjäsenien työskentelyä Yhdysvalloissa. Uuden sopimuksen on tarkoitus korvata nykyinen voimassaoleva Suomen ja Yhdysvaltojen välinen perhe- ja puolisosopimus ja mahdollistaa myös Nato-henkilöstön perheenjäsenien työskentely vastaanottajavaltiossa.

Sopimuksessa määrätään tarkemmin työtä koskevista edellytyksistä, lupamenettelyistä ja työtä tekevän perheenjäsenen asemasta. Sopimuksen perusteella perheenjäsenellä on lähtökohtaisesti velvollisuus maksaa vastaanottajavaltiossa tulovero- ja sosiaaliturvamaksuja siellä tekemästään ansiotyöstä saamastaan palkasta. Työntekoon sovelletaan vastaanottajavaltion kansallista lainsäädäntöä.

Sopimuksessa sovitaan, että oikeus tehdä työtä myönnetään perheenjäsenelle maksutta, vaatimatta selvitystä vastaanottajavaltiossa tehdystä työtarjouksesta ja suorittamatta saatavuusharkintaa. Tämän vuoksi vaaditaan muutoksia ulkomaalaislakiin, koska sopimuksen mukainen menettely ei ole nykyisin mukaan mahdollinen. Ulkomaalaislakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset siitä, että perhe- ja puolisosopimuksissa tarkoitetut huollettavat tai perheenjäsenet saavat työskennellä Suomessa sen oleskeluluvan turvin, joka heillä jo on hakematta työntekoa varten myönnettävää oleskelulupaa. Lisäksi maassa laillisesti oleskelevat perhe- ja puolisosopimuksissa tarkoitetut huollettavat tai perheenjäsenet, jotka eivät tarvitse oleskelulupaa, saisivat saman oikeuden.

Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun Yhdysvaltojen hallitus on vastaanottanut Suomen hyväksymisilmoituksen. Esitykseen sisältyy ehdotus laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan. Ulkomaalaislain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään, kun sopimus tulee voimaan.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Yhdysvaltojen kanssa 24.7.2025 tehdyn puoliso- ja perhesopimuksen. Esitys sisältää myös ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia.

Suomella on Yhdysvaltojen kanssa voimassa oleva perhe- ja puolisosopimus vuodelta 1996 (SopS 13/1996). Sopimus ei kata Puolustusvoimien henkilöstön perheenjäsenien työskentelyä, kun henkilöstö työskentelee Naton tehtävissä. Nyt neuvotellun uuden sopimuksen tavoitteena on mahdollistaa nykysopimuksen tavoin diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston, kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston sekä lisäksi uutena henkilöstökategoriana sopimuksessa määritellyn Nato-henkilöstön käsitteen alle kuuluvien henkilöiden perheenjäsenien työnteke Yhdysvalloissa ilman, että heidän tarvitsee luopua

Valiokunnan mietintö UaVM 8/2025 vp

diplomaattistatuksesta tai muusta erityisasemastaan niissä tapauksissa, joissa tällaisesta asemasta luopuminen vastaanottajavaltion noudattaman käytännön mukaan muutoin olisi työskentelyn edellytyksenä. Vastaavasti Suomi takaa sopimuksessa työnteon edellytykset Yhdysvaltojen vastaavassa asemassa oleville perheenjäsenille Suomessa. Nyt neuvoteltu sopimus korvasi vuoden 1996 sopimuksen.

Ulkoasiainvaliokunta pitää myönteisenä, että perhe- ja puolisosopimusta Yhdysvaltojen kanssa uudistetaan esitetyllä tavalla. Yhdysvaltojen kanssa tehtävä sopimus on ensimmäinen, joka kattaisi myös Nato-henkilöstön. Tällä hetkellä Suomella on voimassa perhe- ja puolisosopimus Kanadan, Ison-Britannian, Unkarin, Chilen, Serbian, Vietnamin, Israelin, Argentiinan, Etelä-Afrikan, Kolumbian, Perun, Intian, Brasilian, Namibian ja Ukrainan kanssa. Uruguayn kanssa sopimus on allekirjoitettu 18.11.2024, mutta se ei ole vielä voimassa. Australian ja Kazakstanin kanssa sopimusneuvottelut ovat vireillä.

Perhe- ja puolisosopimukset kattavat määritelmiensä mukaisesti edustustoihin akkreditoitujen henkilöiden puoliset sekä mukana seuraavat alaikäiset tai riippuvaisessa asemassa olevat lapset, mutta sopimuksilla on käytännössä merkitystä lähinnä puolisoitten työskentelymahdollisuuksien kannalta. Sopimukset eivät koske perheenjäseniä, jotka ovat vastaanottajavaltion kansalaisia tai asuvat pysyvästi vastaanottajavaltiossa.

Sopimuksessa määrätään tarkemmin työtä koskevista edellytyksistä, lupamenettelyistä ja työtä tekevän perheenjäsenen asemasta. Sopimuksen perusteella perheenjäsenellä on lähtökohtaisesti velvollisuus maksaa vastaanottajavaltiossa tulovero- ja sosiaaliturvamaksuja siellä tekemästään ansiotyöstä saamastaan palkasta. Työntekoon sovelletaan vastaanottajavaltion kansallista lainsäädäntöä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi ulkomaalaislain (301/2004) 81 a ja 81 b §:ää. Sopimuksessa sovitaan, että oikeus tehdä työtä myönnetään perheenjäsenelle vaatimatta selvitystä vastaanottajavaltiossa tehdystä työtarjouksesta. Tämä edellyttää muutoksia ulkomaalaislakiin, koska nykyisin mukaan tieto saadusta työtarjouksesta on ollut työntekojen oikeuden sisältävän oleskeluluvan myöntämisen edellytys.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa todettiin, että henkilöstön ulkomaankomennuksiin liittyen Puolustusvoimat on nostanut esiin puolisoitten työllistymiseen liittyviä haasteita ja tunnistanut, että tilanteesta aiheutuu merkittäviä haasteita henkilöstön rekrytoinnille Nato-tehtäviin tulevaisuudessa. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan niin ulkomaanedustustoissa kuin Nato-tehtävissä työskentelevien puolisoitten työllistymiseen puolisosopimuksia solmimalla. Puolison työskentelymahdollisuus ulkomaankierroksen aikana voi usein olla merkittävä kannustin, joka vaikuttaa virkahenkilön edellytyksiin siirtyä ulkomaankomennukselle.

Valiokunta myös painottaa sitä, että perhe- ja puolisosopimusten tekeminen edistää osaltaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tavoitteiden ja ulkoministeriön ja puolustushallinnon perhepoliittisten tavoitteiden toteutumista.

Valiokunnan mietintö UaVM 8/2025 vp

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 155/2025 vp tarkoitetun sopimuksen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 155/2025 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 2.12.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Wille Rydman ps
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Ville Skinnari sd
varajäsen Tuula Väättäinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala